א) נלעיל ג: ו. לקמן לא:

מח:], ב) לקמן נה. ג' רש"ל מ"ז, ד) [לעיל ה:

וש"נ], כ) [לקמן נג.],

ה) נקתן הו לפו ל מו ככו, ה) [ער' תום' ב"מ קיח. ד"ה זמן], ע) [ד"ה וסבר],

י) וד"ה ושמואלו.

תורה אור השלם

ו. וכי יפתח איש בור או

בי יכרה איש בר ולא

יְכַסֶּנוּ וְנְפַל שְׁמְה שׁוֹר אוֹ

ְבַּטֶבוּ וְּבָּבֵּי, שְׁהָּוּוּ שׁוּה אַ חֲמוֹר: שמות כא לג 2. וְלַנַּעַרְ לֹא תַעֲשָׂה

2. דְּנְגַּטְ יֹא תַּבְּשָׁוּוּ דְבָר אֵין לַנַּעָרְ חַטְא מְוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל

רעהו ורצחו נפש כן

הגהות הב"ח

(h) רש"י ד"ה שור ולח וכו' מכופר ממעטיה

: כמ״ד

גליון הש"ם

. תום' ד"ה ה"מ כו' אכל

הפקיר רשותו ובורו. עייו

לעיל דף ו ע"א תוספות ד"ה מה לבור: שם ד"ה

ונשוף כו' מודה הכא רשמור. עיין לקמן דף נ ע"ב מוספות ד"ה לשמואל:

מוסף רש"י

י דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. משוס

לאנוסה היא (נדרים כד.).

רבינו חננאל (המשך)

וכיוצא בו בקרקע ונחבט

(האבז) ובאבז ונשבר

חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור, ודומה הקרקע

הזה לשור שדחף את שור

[נדרים כו.] ע"ו נד., ו) לחמו נו. לט: ב"מ פב:. אבל הוא עצמו פמור דקרקע עולם הזיקתו. ולא נעי למימר לא ב מיני פיינ מהלי מקי ממון הלכה ב סמג שהוזק הוא עלמו במים דלישנא משמע שהוחלק עלמו עשין סח טור ש"ע ח"מ סימן חיא סעיף א: יח ג ד מיי׳ שם הלכה א במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מלי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עלמו:

> טוש"ע שם סימן תיא סעיף א: ו מיי׳ פ״א מהלכות איסורי ביאה הלכה ט ופ"ו מהלכות רולח הלכה

ב סמג שם טוש"ע שם

מיב סעיף ה:

מ ה מיי שם הלכה ג

רבינו חננאל

לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו אם קרקע עולם הזיקתו. אמ׳ ליה שמואל מכדי אבנו מבור למדנו, ואלו כמו אבנו הן, בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור, שור ולא אדם חמור ולא כלים. והני מילי לעניין קטלא, נמי. וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו׳. מניח אבנו וצלוחיתו מניח אבנו וצלוחיתו לרשר הרב"י והוזן בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית. דאפקרינהו להני אבנו . סכינו ומשאו פטור בנזקי . כלים. אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן . חשובין שחייב בנזקי הכלים. **הילכך** לרב הני ם ממוניה נינהו וחייב בכלין, ושמואל כל תקלה ברשות הרבים בור חשיב ליה . עלייהו ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם חמור ולא כלים, מכאן נפל לתוכו שור וכליו ונשברו. . חמור וכלין ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים. מה דומה לזה ומשאו סכינו ארוו שהניחן ברשות הרבי׳ הטיח לפיכך . והזיקו צלוחיתו באבן חייב. הא מתניתא קשיא לתרויהו, והיא גופה קשיא רישא אסיפא, רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה, חייב על הבהמה ופטור על הכלין . בד״א כשהפקירז, אבל לא הפקירן אפי׳ בכלים חייב רממוניה נינהו, הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל בירוחה באבן החב בעי האבן. שמואל מתרץ לטעמיה, חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור (ופטוז על הבלין, כבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר׳ לפיכך פטוו בכיים. יהודה דמחייב אניזקי כלים בבור, הטיח כלים בבור, הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן. חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה. אמר ר׳ אלעזר לא שנו כו'. איכא תימי נתקל באבן הוא אבל ניתקל בקרקע ונישף באבז להתגיא גשברה בדו בו'. וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברום שאינה מלויה דלמא ה"מ לענין שאר נוקין אבל פטור, אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב, כמן כר׳ נתן. פי׳ כיון לדברי הכל אבנו (אבנו) כשהפקירו בור הוא, אמר כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף סו.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דתקלת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב

ר׳ אלעז׳ נתקל שור

ה"ב היכא דאפקרינהו. פ״ה לסבר רב לבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כא.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי׳ שם בקונט׳ דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מלי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיובינהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמלי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רלה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה״ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשוחו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן . דכרייה דמי ° אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתח דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נא.) דחקינן לחשכוחי בור של שני שותפין:

ובשוף באבן. דוקה נקיט דנשוף בהבן הבל נתקל בהבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל ° מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לחחורי הבור וההיא דלעיל דמחייב שמואל לריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה

(שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודחי לרב

אמר רבה במתבוין להורידה בו'. רבה לא געי לאוקמי במתכוין לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר

קשה כי היכי דקחמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימח בעל האבן בור של פלוני הזיהו:

העמידו ר"מ יימחייב בהזיקן וחכמים אומרים

אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים יוהני מילי לענין קטלא יאבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא יונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו יינפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופמור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וםיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא מ(קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ למעמיה רב מתרץ למעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ למעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך המיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא סכר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקי באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור האלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוין חייב [וכו']: ה"ד מתכוין אמר רבה במתכוין להורידה לממה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אזנה בידו אמאי אנום הוא יואונם ירחמנא פטריה דכתיב יולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קמלא אבל לענין נזקין חייב והתניא "נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא

חכמים להקל: ואונם רחמנא פטריה. ומפלע חחת פלע לא מרצינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף ס:י):

שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק:

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי

אבנו וסכינו ומשאו שמבורו למדנו יוכולז

היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנוק אדם חייב בעל הבור דהרא מכופר (ה) ממעטינן: וכלים פטורין. על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייביה ולא על הכלים: ורב ה"מ. דתקלתו למדנו מבורו: דאפקרינהו. כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: אבל לא אפהרינהו ממונו הוא. ומשורו למדנו הלכך טינוף כלי ממונו דמזיק עבד אבל מק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהיזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה: נשתברו. בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמנין. קריעה שייכה במרדעת של חמור: הא למה זה דומה אדרבה. תולה כתיבא בלא כתיבא: אלא מה דומה לוה כו'. דאם החקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור: רישא. דקתני אבנו וסכינו דומין לבור: קשיא לרב. ס"ד אפי" בדלא אפקריה מיירי: וסיפה. דקתני אם הטיח אחר ללוחיתו באבן של זה חייב: קשיא לשמואל. דהשתא משמע דמשורו למדנו: בד"א. דאבנו דומה לבור כשהפהירו: לר' יהודה דמחייב על נוקי כלים בבור. בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:): לא שנו. דהטיח ללוחיתו באבן חייב: אלא שנחקל בחבן ונשוף. הכלי בחבן: פטור. דקרקע גרמה לו: דלא כר׳ נחן. דחמר לקמן (דף נג.) בשור

המל החק הוא עלמו פטור: קרקע עולם. שאין לה בעלים:

הזיקסו. וממונו של זה גרמא בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר

לקמן (דף כ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו: מבורו

למדנו. בפ"ק (דף ו.): שור ולא אדם חמור ולא כלים. והני מילי

שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה הזיקא:

במתכוין להורידה למטה מכתיפיו.

פמור ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אמר אביי מכלל. דר"מ דמחמיר טפי מחייב: אפי' נפשרה. נימוחה הכד מעלמה על כתיפו דהוי אונס: נפשרה. נימוחה כדמתרגמינן

(שמות טו) וחס השמש ונמס פשר: **אפילו אזנה בידו.** אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו: פטול ח"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאמי ר' יהודה לחלק בין מתכוין לשאין מתכוין וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב: ושסש) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום וושברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם

ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דמתכוין להורידה דהכא הוי פושע טפי דא״כ היכי דייק מכלל דמחייב ר״מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו מקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה מקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו

.... אחר לאבן שהוא בור, י ואמרי׳ כמן כר׳ נתן. רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור, דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור. ר' נתן אומ' זה משלם מחצה וזה משלם מחצה. ואסיקי לרי היכא דריב. מתורא כי. לאשתלומי לאשותונהי מונודא משתלם מריה (דתורא) [דבירא] כוליה הזיקא. הילכך, כיון דקאמר ר׳ אלעזר חייב כמן כר׳ נתן, כיון דליכא לאשתלומי מן . הקרקע משתלם כל הנזק נתן ורבנן ופירוש טעמן . בפ׳ שור שנגח את הפרה באחריתו. וקיימ׳ לן כשמואל דהיל׳ כוותיה בדיני, וכר׳ אלעזר אליבא דר׳ נתן. פיס׳, ר׳ יהודה אומ׳ במתכוון חייב כו׳. דייקינן מדקתני ר' יהודה רבה במתכוין להורידה למטה מכתיפו ונפלה למטה מכוזיפו ונפלה ונשברה, מכלל דת״ק דהוא ר' מאיר, מחייב מתני׳ איכא לאוקמי באדם המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכחו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מלויה

אפי׳ אוזנה בידו. ואמאי.